

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

BOSHLANG'ICH SINIF TA'LIM JARAYONIDA AKTNING TUTGAN O'RNI VA AHAMIYATI

Usmonaliyeva Shahnozaxon Kozimjon qizi

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti magistri

Annotatsiya. *Mazkur maqolada boshlang'ich sinf ta'lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) o'rni, pedagogik ahamiyati hamda o'quvchilarning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini rivojlantirishdagi imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, AKT vositalaridan foydalanish orqali dars samaradorligini oshirish, interfaol ta'limni tashkil etish, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi va ijodkorligini rivojlantirish masalalari tahlil qilingan. Maqolada zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida AKTdan foydalanishning afzalliklari, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari haqida ilmiy-nazariy fikrlar bayon etilgan.*

Kalit so'zlar: *AKT, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, boshlang'ich ta'lim, interfaol metodlar, raqamli ta'lim, elektron darslik, multimedia, pedagogik texnologiya, innovatsion ta'lim, o'quv jarayoni.*

Bugungi globallashuv jarayonida ta'lim tizimida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish dolzarb masalalardan biriga aylanib bormoqda. Raqamli texnologiyalar inson hayotining barcha jabhalariga kirib kelgani kabi ta'lim tizimiga ham chuqur singib bormoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim jarayonida AKT vositalaridan foydalanish o'quvchilarning bilim olish faoliyatini yanada samarali tashkil etishga xizmat qilmoqda. Chunki boshlang'ich ta'lim bosqichi bolaning tafakkuri, dunyoqarashi va bilim olishga bo'lgan qiziqishi shakllanadigan eng muhim davr hisoblanadi. Shu sababli aynan ushbu bosqichda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va AKT vositalaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ta'lim jarayonini faqat texnik jihatdan boyitibgina qolmay, balki o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodkorligi, mantiqiy tafakkuri va kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Zamonaviy dars jarayonida interaktiv doskalar, multimedia vositalari, elektron darsliklar, videodarslar, animatsiyalar va internet resurslaridan foydalanish o'quvchilarni darsga faol jalb etadi hamda ta'lim samaradorligini oshiradi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari yosh xususiyatlariga ko'ra ko'proq ko'rgazmali va interaktiv ta'limga ehtiyoj sezadilar. AKT vositalari esa aynan shu ehtiyojni qondirish imkonini beradi. Rangli tasvirlar, animatsiyalar, ovozli materiallar va interaktiv mashqlar orqali o'quvchilarning mavzuni tez va oson o'zlashtirishi ta'minlanadi. Shu bilan birga, AKT vositalari yordamida o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalari ham rivojlanadi. Bugungi kunda ta'lim tizimini raqamlashtirish davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan. O'zbekiston Respublikasida ham ta'lim tizimiga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, elektron ta'lim resurslarini yaratish va pedagoglarning AKT kompetentligini oshirishga alohida e'tibor

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

qaratilmoqda. Bu esa boshlang‘ich ta‘lim jarayonida AKTning tutgan o‘rni va ahamiyatini yanada oshirmoqda.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari - axborotni yig‘ish, qayta ishlash, saqlash, uzatish va undan foydalanishga xizmat qiluvchi texnik hamda dasturiy vositalar majmuasidir. Ta‘lim tizimida AKTning qo‘llanilishi pedagogik jarayonni modernizatsiya qilish, darslarni samarali tashkil etish va o‘quvchilar bilimni oshirish imkonini yaratadi. AKT vositalariga kompyuterlar, planshetlar, multimedia qurilmalari, interaktiv doskalar, internet tarmoqlari, elektron platformalar va virtual ta‘lim resurslari kiradi. Ushbu vositalar yordamida darslarni zamonaviy shaklda tashkil etish mumkin bo‘ladi. Masalan, boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga harflarni o‘rgatishda animatsion videolar, matematika darslarida esa interaktiv misol va masalalardan foydalanish katta samara beradi. Ta‘lim jarayonida AKT vositalaridan foydalanish o‘quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi. Oddiy an‘anaviy darslarda o‘quvchilar ko‘proq tinglovchi vazifasini bajarsa, AKT asosidagi interaktiv darslarda ular faol ishtirokchiga aylanadi. Bu esa o‘quvchilarning bilimni chuqurroq o‘zlashtirishiga yordam beradi.

Boshlang‘ich sinf ta‘lim jarayonida AKTdan foydalanishning pedagogik ahamiyati juda katta. Avvalo, AKT vositalari darslarni qiziqarli va interaktiv tashkil etish imkonini beradi. O‘quvchilarning yosh xususiyatlari hisobga olinganda, ular uchun rangli tasvirlar, videolar va animatsiyalar asosida tashkil etilgan darslar ancha samarali hisoblanadi. AKT vositalari yordamida o‘qituvchi mavzuni vizual tarzda tushuntirish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Bu esa o‘quvchilarning mavzuni tezroq anglashiga yordam beradi. Ayniqsa, boshlang‘ich sinf o‘quvchilari ko‘proq ko‘rish va eshitish orqali bilim olgani sababli multimedia vositalari ular uchun juda muhimdir. AKTdan foydalanish o‘quvchilarning mustaqil ta‘lim olish ko‘nikmalarini ham rivojlantiradi. Elektron darsliklar, virtual topshiriqlar va onlayn platformalar orqali o‘quvchilar darsdan tashqari vaqtda ham mustaqil shug‘ullanish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Bu esa ularning mas‘uliyat hissini shakllantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, AKT vositalari o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi. Turli interaktiv topshiriqlar, ta‘limiy o‘yinlar va muammoli vaziyatlar asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar o‘quvchilarning mustaqil fikr yuritishiga yordam beradi.

Boshlang‘ich ta‘limda AKT vositalaridan foydalanish o‘quvchilarning tafakkurini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. AKT asosidagi mashg‘ulotlar bolalarning mantiqiy fikrlash, tahlil qilish, taqqoslash va xulosa chiqarish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Masalan, matematika darslarida interaktiv masalalar va virtual o‘yinlardan foydalanish o‘quvchilarning hisoblash malakasini oshirish bilan birga mantiqiy tafakkurini ham rivojlantiradi. Ona tili darslarida multimedia vositalari orqali matn va rasmlar asosida ishlash esa o‘quvchilarning nutqiy kompetensiyasini shakllantirishga yordam beradi.

AKT vositalari yordamida tashkil etilgan darslar o‘quvchilarning diqqatini uzoq vaqt davomida jamlash imkonini beradi. Chunki harakatli tasvirlar, ovozli materiallar va interaktiv topshiriqlar bolalarda katta qiziqish uyg‘otadi. Bu esa dars samaradorligini oshiradi. Bugungi raqamli jamiyatda o‘quvchilarning axborot madaniyatini shakllantirish ham muhim vazifa

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

hisoblanadi. AKT vositalari orqali o'quvchilar kerakli ma'lumotlarni izlash, saralash va ulardan samarali foydalanishni o'rganadilar. Boshlang'ich ta'limda AKTdan foydalanishda metodik yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi. O'qituvchi darsning maqsadi va mazmunidan kelib chiqib AKT vositalaridan samarali foydalanishi zarur.

Ona tili darslarida tovush va harflarni o'rgatishda animatsion videolar, audio materiallar va elektron mashqlardan foydalanish mumkin. Bu o'quvchilarning talaffuz va o'qish malakasini rivojlantirishga yordam beradi. Matematika darslarida esa virtual hisoblash o'yinlari, interaktiv topshiriqlar va elektron testlar katta samara beradi. Bunday metodlar orqali o'quvchilar matematik tushunchalarni tezroq o'zlashtiradilar.

Tabiatshunoslik darslarida videoroliklar, virtual sayohatlar va animatsion materiallardan foydalanish o'quvchilarning tabiat haqidagi bilimlarini boyitadi. Shu bilan birga, tasviriy san'at va texnologiya darslarida ham AKT vositalari yordamida ijodiy faoliyatni tashkil etish mumkin. AKT asosidagi interaktiv metodlar o'quvchilarni darsga faol jalb etadi. "Klaster", "Insert", "Aqliy hujum", "Bumerang", "Konseptual xarita" kabi metodlarni multimedia vositalari asosida tashkil etish darsning samaradorligini oshiradi. AKT vositalari o'qituvchi faoliyatini ham sezilarli darajada yengillashtiradi. O'qituvchi dars ishlanmalarini elektron shaklda tayyorlaydi, taqdimotlar yaratadi va elektron resurslardan foydalanadi. Bu esa vaqtni tejash imkonini beradi. AKT yordamida o'qituvchi o'quvchilar bilimini tez va adolatli baholashi mumkin. Elektron testlar va onlayn baholash tizimlari natijalarni avtomatik hisoblab beradi. Bu esa baholash jarayonining shaffofligini ta'minlaydi. Shuningdek, AKT vositalari o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Pedagoglar internet orqali yangi metodikalarni o'rganish, malaka oshirish kurslarida qatnashish va tajriba almashish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Boshlang'ich ta'lim jarayonida AKTdan foydalanish bir qator afzalliklarga ega. Eng avvalo, darsning samaradorligi oshadi. O'quvchilar mavzuni ko'rgazmali vositalar orqali tezroq va osonroq tushunadilar. AKT vositalari o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi. Interaktiv o'yinlar va multimedia materiallari bolalarda katta motivatsiya uyg'otadi. Shuningdek, AKT vositalari individual yondashuvni ta'minlash imkonini beradi. Har bir o'quvchining qobiliyati va bilim darajasiga mos topshiriqlar berish mumkin bo'ladi.

Elektron resurslardan foydalanish o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, AKT vositalari vaqtni tejash va darslarni samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Boshlang'ich ta'limda AKTdan foydalanishda ayrim muammolar ham uchrab turadi. Ayrim maktablarda texnik vositalarning yetarli emasligi darslarni to'liq raqamlashtirishga to'sqinlik qiladi. Internet tezligining pastligi ham elektron resurslardan samarali foydalanishga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ba'zi pedagoglarning AKT kompetentligining yetarli darajada emasligi ham muammolardan biridir. Shu sababli o'qituvchilar uchun maxsus trening va seminarlarni tashkil etish muhim hisoblanadi. Bundan tashqari, elektron resurslarning yetarli emasligi ham muammolarni yuzaga keltiradi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun milliy mentalitet va yosh xususiyatlariga mos elektron materiallarni yaratish zarur.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf ta'lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. AKT vositalari o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ularning tafakkuri, mustaqil fikrlashi va ijodkorligini rivojlantiradi. Boshlang'ich ta'limda AKTdan foydalanish o'quvchilarning zamonaviy bilim va kompetensiyalarni egallashiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish va darslarni innovatsion shaklda tashkil etish imkonini beradi. Kelajakda ta'lim tizimida AKT vositalaridan foydalanishni yanada takomillashtirish, elektron ta'lim resurslarini boyitish va pedagoglarning raqamli kompetentligini oshirish muhim vazifalardan biri bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2008. – 180 b.
2. Saidahmedov N. Pedagogik mahorat va pedagogik texnologiya. – Toshkent: OTM, 2003. – 210 b.
3. Yo'ldoshev J.G', Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilish. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2008. – 132 b.
4. Bepalko V.P. Slagayemiye pedagogicheskoy texnologii. – Moskva: Pedagogika, 1989. – 192 s.
5. Zimnyaya I.A. Klyucheviye kompetensii kak rezultat sovremennogo obrazovaniya. – Moskva: Issledovatel'skiy sentr problem kachestva podgotovki spetsialistov, 2004. – 42 s.